

Кордунова Наталія Олександрівна

кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогічної та вікової психології
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Численні психолого-педагогічні дослідження підтвердили положення про вирішальну роль у психічному розвитку дитини умов життя і виховання, за яких відбувається оволодіння дітьми суспільним досвідом. Природні властивості (структура мозку), задатки виступають лише умовами, а не рушійними причинами психічного розвитку дитини.

Дитина народжується не злою і не аморальною. Те, які моральні якості у неї розвинуться, залежить передусім від ставлення до неї навколишніх, від того, як вони її виховують. За відповідної організації колективної діяльності дітей, спрямованої на досягнення соціально значущих результатів, і такої, що вимагає співпраці, взаємодопомоги, у них дуже рано починають формуватися простіші суспільні мотиви, які спонукають дотримуватися відомих моральних норм поведінки не під впливом зовнішнього примусу, а зі своєї власної ініціативи, за внутрішнім переконанням. Для забезпечення всебічного розвитку дитячої особистості необхідно більш тісно, більш органічно пов'язати фізичне виховання дитини з розумовим, розумове з моральним, моральне з етичним і т. д. Центральною ланкою всієї цієї системи, яка немовби зв'язує в єдиний вузол усю освітньо-виховну роботу, мусить стати морально-трудове виховання дошкільників, яке покликане закласти вже у перші роки життя дитини основи активної життєвої позиції, розуміння своїх обов'язків і готовності виконувати ці обов'язки, єдності слова і діла.

Для того щоб у дитини виховувати вищі, соціальні емоції (співпереживання, співчуття), необхідно знати особливості інших проявів її емоційної чутливості. Вихователю дуже важливо розуміти, чи вміє дитина переживати своє горе, невдачу, втрату, неуспіх і як вона їх переживає: чи може вона порадіти удачі, успіху, приємній хвилині, цікавій іграшці, веселим розвагам; як дитина страждає, коли їй погано, й як вона радіє, коли їй добре.

В емоційному розвитку дитини можливі невідповідності у тому випадку, коли

діти з відповідними переживаннями, які спричинені впливами стосовно їх самих, нечутливі до станів, переживань інших людей, тобто за нормальної і відповідальної емоційної чутливості діти можуть виявити досить виражений чи навіть низький емоційний відгук щодо інших осіб. Значний вплив на емоційний стан дитини чинить оцінка вихователем її вчинків. У більшості дітей позитивні оцінки вихователя підвищують тонус нервової системи, збільшують ефективність виконуваної діяльності. Водночас негативні оцінки, особливо якщо вони повторюються, створюють пригнічений настрій, гальмують фізичну і розумову активність.

Дошкільне дитинство - це віковий період, коли починають формуватися високі соціальні мотиви і благородні почуття. Від того, як вони будуть виховані в перші роки життя дитини, багато в чому залежить весь її наступний розвиток. Дитина-дошкільник мовчки страждає від того, що її не помічають, не розуміють, оскільки вона не в змозі про це висловитись.

Ієрархію цінностей дитина-дошкільник завжди переймає від дорослих. Вона сприймає предмети як щось цінне, якщо дорослий вважає їх цінними, внутрішню цінність вона зрозуміти не здатна. Дитина завжди шукає модель для самоствердження, прагне бути схожою на людину, яка в даному вузькому контексті видається їй найсильнішою (товариш, вихователька, батько тощо). Дошкільник повинен гратися з функціональними предметами, що пов'язані з життям, працею, людиною. Іграшка має значення тією мірою, якою вона є моделлю життя, якщо вона не є такою, вона повинна бути ліквідована. Іграшка, що переважає всі інші – це лялька. Через неї дорослі прагнуть спроектувати образ - «Я» дитини. Коли б дорослий не прийшов на допомогу дитині, він повинен допомогти їй, а не ставати на її місце. Якщо вирішувати за дитину її проблеми, це не допоможе її зростанню, адже самореалізація досягається тільки зусиллям власного «Я». Дітям-дошкільникам властива співчутливість, діти здатні деякою мірою до логічного мислення, їм властива повна правдивість. Ці риси не зникають з віком, вони переходять в подальші вікові періоди, причому деякі властивості підсилюються, розвиваються, наприклад здатність до логічного мислення, а інші з віком слабнуть, наприклад правдивість.

Виховання особистості мусить розпочинатися вже з першого року життя дитини. Головним при цьому виступає такий спосіб педагогічного впливу, за якого вихователь

спеціально організовує активність дитини, а не просто стримує небажані її форми. Основою організації виховання має служити керування мотивами поведінки і діяльності дитини. За надмірної регламентації поведінки, коли дитина вже має відповідні можливості самостійної регуляції поведінки, але її дії обмежуються, пригнічується творча активність дитини: вона стає безініціативною, чекає вказівок ззовні і звикає орієнтуватися тільки на них.

Маленька дитина дуже пластична, легко піддається навчанню. Вона багато може, може значно більше, ніж передбачали психологи і педагоги до цього часу. Водночас отримані наші дослідні дані свідчать про те, що підвищення ефективності дошкільного виховання вимагає строгого врахування вікових психофізіологічних особливостей дитини-дошкільника.

По-перше, слід враховувати, що ми маємо справу зі зростаючим дитячим організмом, зі зростаючим дитячим мозком, дозрівання якого ще не закінчилось, функціональні особливості якого не склались і робота якого ще обмежена.

По-друге, дані психолого-педагогічних досліджень свідчать, що максимальний ефект у реалізації великих можливостей дитини-дошкільника досягається лише в тому випадку, якщо використовувані методи і форми виховання будуються відповідно до психофізіологічних особливостей дошкільного віку.

По-третє (і це, мабуть, найважливіше), аналіз результатів психолого-педагогічних досліджень дозволяє зробити висновок про те, що справді розвивальний характер дошкільного виховання може набути лише в тому випадку, якщо воно будується з урахуванням того особливого значення, яке має дошкільне дитинство і ті психічні новоутворення, які інтенсивно формуються у даному віковому періоді, для загального ходу поетапного формування і розвитку особистості.

Список використаних джерел

1. Божович Л. И. Этапы формирования личности в онтогенезе / Л. И. Божович // Вопр. психологии. – 1978. - № 4. – С. 12 – 21.
2. Кайл Р. Детская психология. Тайны психики ребенка / Р. Кайл. – СПб. : Еврознак, 2002 –162 с.
3. Развитие личности ребенка от рождения до года / В. Н. Ильина. – Екатеринбург: У-Фактория, 2004. – 96 с.